

South East Europe
Sustainable Energy
Policy

ЕНЕРГЕТСКАТА ЕФИКАСНОСТ... СЕГА!

**Преземете нещо за потопли домове,
локални работни места и почист въздух!**

Септември 2105 година

Главен автор

Род Јансен

Главна соработничка

Фелиција Ли (УК Беркли)

Уредник

Гарет Танкосиќ-Кели (SEE Change Net)

Додатни информации

Гарет Танкосиќ-Кели (SEE Change Net)

Ана Ранковиќ (NGO Fractal, Србија)

Лира Хакани (EDEN Center, Албанија)

Тања Јокиќ и Ирма Филиповиќ (CPI, Босна и Херцеговина)

Ивана Рогоуљ (DOOR, Хрватска)

Анила Бека (ATRC, Косово*)

Соња Ристеска, Ана Стојилоvsка (Аналитика, Македонија**)

Сања Швркота (Green Home, Црна Гора)

Звездан Калмар (CEKOR, Србија)

Насловна страна

Ана Лукенда

Оваа публикација е изработена со поддршка на Европската Унија. Содржината на оваа публикација е договорност исклучиво на SEE Change Net во име на партнерите кои го имплементираат проектот СЕЕ СЕП и на ниеден начин не ги отсликува ставовите на ЕУ.

Овој текст е заштитен со нелокализирана лиценца Creative Commons Attribution – NonCommercial 3.0. Доколку сакате да користите било какви податоци од овој извештај за комерцијални цели, Ве молиме контактирајте ги SEE Change Net.

Содржина

- 3 **Инвестирање во нашата иднина**
- 4 **Вовед**
- 5 **Контекст**
- 6 **Главни заклучоци**
- 7 **Препораки**
- 8 **Предизвикот на политиките**
- 9 **Завршна белешка**
- 10 **Анекс – Преглед на политики за енергетска ефикасност и Програми на земјите потписнички во регионот Југоисточна Европа : Македонија**

* Именувањето е без предрасуди во однос на позицијата или статусот и е во согласност со UNSCR 1244/99 и мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независноста на Косово.

** Според ОН, службеното име за Македонија е „Поранешна Југословенска Република Македонија“.

Предговор на Марош Шефчович, заменик-претседател на Европската комисија

Инвестирање во нашата иднина

Енергијата е животна сила за нашите економии. Не можеме да функционираме без сигурна и достапна енергија која ефикасно се користи. Целта на силна и издржлива Енергетска унија со амбициозна климатска политика, како што е предложено од страна на Европската комисија на почетокот на оваа година, е да им даде на своите корисници - домаќинства и фирми - безбедна, одржлива, конкурентна и достапна енергија.

Енергетската Унија не застанува на границите на Европската унија. Тоа е причината зошто и Европската унија и Енергетската заедница придонесуваат проактивно кон предизвиците во секторот енергетика во сè повеќе меѓусебно тесно поврзаниот континент.

Ја поздравувам оваа можност за поттикнување на Југоисточна Европа да ги зајакне токму нејзините напори за енергетска ефикасност. Енергетската ефикасност е една од клучните димензии на Енергетската унија. Целосно се согласувам дека ние треба фундаментално да ја преиспитаеме енергетската

ефикасност и да ја третираме како посебен вид на извор на енергија.

Подоброто искористување на енергијата заедно со борбата против климатските промени е и поттик за нови работни места и раст и инвестиции во нашата колективна иднина. Оваа Европа ве вклучува и вас како активни партнери. Сите сме Европејци, и мора заедно да работиме за да се најдат заеднички решенија.

Можам да ви потврдам дека Европската унија ќе направи сè што е во нејзина моќ за да им помогне на земјите од Југоисточна Европа и во Енергетската заедница како целина за да се задоволат овие предизвици. Со нетрпение очекувам да работиме со вас на оваа цел и да го следиме вашиот напредок.

Марош Шефчович

Заменик-претседател на Европската комисија

Вовед

Во тек е енергетска транзиција во Југоисточна Европа (ЈИЕ). Традиционалниот пристап на потпирање на повеќе извори на енергија како решение за економскиот раст и социјалните потреби е неодржлив. Увозот на фосилни горива е скап и несигурен. Во целиот регион енергијата се користи неефикасно, далеку под просекот на стандардите на членките на Европската унија. Оваа неефикасност додава трошоци кон јавните финансии, бизнисите и поединците. Енергетската ефикасност мора да се имплементира за поддршка на ефикасна енергетска транзиција на Југоисточна Европа.

На подобрувањето на енергетската ефикасност се гледа како на катализатор за решавање на многу економски и социјални прашања. Тоа создава позитивни влијанија за голем број на заинтересирани страни, на повеќе нивоа во општеството. Преку обезбедување на поголема енергетска безбедност, поголемата енергетска ефикасност им помага на бизнисите во конкурентноста – вклучувајќи ги и малите и средни претпријатија, ги намалува сметките за електрична енергија на потрошувачите и го намалува локално то загадување.

Важно е да се разбере дека подобрена енергетска ефикасност не е цел сама по себе, туку средство за доаѓање до целта.

Подобрување на енергетската ефикасност е исто така еден долгорочен процес што подразбира донесување на долгорочни политички одлуки. Бидејќи повеќето од земјите од регионот на Југоисточна Европа се дел од претпристапниот процес за членство во Европската унија¹, тие ќе усвојуваат многу од рамковните директиви за енергетска ефикасност.

Овие директиви даваат поддршка и се добра основа на која што треба да се развие процесот на креирање долгорочни политики кој е потребен во енергетскиот сектор, а досега земјите од регионот на ЈИЕ ги усвоиле и имплементирале само некои од нив. Директивата за енергетска ефикасност (ЕЕД), легислативниот инструмент поамбициозен и посеопфатен отколку било која друга директива за енергетска ефикасност, е во процес на усвојување од страна на Енергетската заедница.

Партнерите на Програмата на Југоисточна Европа за одржлива енергија (СЕЕ СЕП) се длабоко загрижени за одржливата иднина на регионот. Поради тоа е многу важно за регионот да ги усвои директивите на ЕУ за енергетската ефикасност и да прифати да ги имплементира на најамбициозниот можен начин. Енергетската ефикасност не е само дел од поголемата енергетска стратегија, туку исто така, служи и како истовремена акција за постигнување безбедност на снабдувањето и економски развој. Ние не веруваме дека регионот треба оди кон втората најдобра опција. Не можеме да прифатиме регионот да заостанува сè повеќе и повеќе зад Европската унија. Поради тоа, го подготвивме овој извештај пред донесувањето на ЕЕД од страна на членките на Енергетската заедница. Нашиот став е дека оваа далекусежна директива мора да се спроведе што е можно поамбициозно и поцелосно, како и на навремен и реален начин. Начинот на работа „Како досега така и отсега“ е неприфатлив.

Овој извештај ја објаснува важноста на ЕЕД и тврди зошто таа мора да ги има најстрогите задачи и цели за земјите од ЈИЕ.

¹ Хрватска се приклучи кон Унијата во 2013 година.

Контекст

Постојат неколку факти, кои ја потенцираат важноста на решавањето на тоа колку енергија се троши во регионот:

- **Речиси 50% од потрошената енергија во регионот се конзумира во секторот згради**². Индустрискиот и транспортниот сектор исто така се големи потрошувачи.
- **Регионот е значаен увозник на фосилни горива и има голема увозна зависност**. Увезува повеќе од три пати од она што го произведува³.
- **Потенцијалот за заштеда на енергија е висок** според проценките на Секретаријатот на Енергетската заедница⁴. За најголемиот потрошувачки сектор, зградите, Секретаријатот проценува дека потенцијалот на заштеда ќе биде во опсег од 20% до 40%.
- **„Енергетската ефикасност нуди голем потенцијал за задоволување на идните потреби за енергија**, без прибегнување кон маргинални и штетни извори на енергија. Во развиените земји, таа веќе е најголем извор на „новиот“ начин на снабдување со енергија.⁵
- **Проектите за енергетска ефикасност создаваат повеќе работни места во однос на секторот снабдување со енергија**. Американскиот совет за енергетски ефикасна економија проценува дека се создаваат 20 работни места за секој потрошен еден

2 Секретаријат на Енергетската заедница – Го откриваме нашиот потенцијал за енергетска ефикасност (*Tapping on its Energy Efficiency Potential*), 1 јуни 2015, стр. 12.

3 „Како целина, Енергетската заедница увезува многу повеќе нафта и нафтени деривати отколку што произведува (18,1 мтое на увезена нафта наспроти 5,7 мтое на производство во 2012 година). Истото се однесува и на гасот, иако пристапот до гас е ограничен. Делот на нето увозот за национална потрошувачка ја покажува зависноста на земјата од енергија. Додека просечната ЕУ зависност од увоз на енергија е на 53%, кај земјите потписнички на Енергетската заедница тоа е 32%.“ Извор: https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Overview

4 Секретаријатот на ЕЗ проценува дека потенцијалите за подобрување се: кај транспорт 10%; згради 10–35%; услужен сектор 10–30%; индустриски и комерцијален сектор 5–25%. Проценката е дека потенцијалната добивка (јавни згради и приватни домаќинства) е 805 милиони евра во енергетски заштеди до 2020 година. Го откриваме нашиот потенцијал за енергетска ефикасност, 1 јуни 2015, стр. 12.

5 <http://2014.newclimateconomy.report/energy/>. Мекинзи се сложува во извештајот Енергетска ефикасност: Значаен глобален ресурс (Energy Efficiency: A compelling global resource) 2010.

милион долари, а енергетскиот сектор создава само 10 работни места за истите трошоци.⁶ Исто така, работните места се креираат во секоја заедница.

- **Повеќе од 500 милиони евра остануваат неискористени** „поради недостаток на соодветни механизми за испорака за поврзување на локалните проекти за енергетска ефикасност со расположивите финансиски средства“.⁷
- **Цените на електричната енергија остануваат многу ниски**, со што не се обезбедува многу мотивација за подобрување на енергетската ефикасност. „И покрај овие ниски цени, се проценува дека во сите земји членки на ЕЗ, најмалку 50% од населението троши повеќе од 10% од нето приходот на енергија – со што спаѓаат во стандардната дефиниција за енергетска сиромаштија“⁸.
- **Земјите од Југоисточна Европа кои се членки на Енергетската заедница, се должни да ги транспонираат и спроведат договорените директиви за енергетската ефикасност**.
- **Националните цели за енергетска ефикасност се утврдени со ограничена достапност и квалитет на бараните податоци** во голем дел од земјите членки. Презентираните бројки можат да послужат само како груб индикатор за вистинскиот ефект од штедењето.⁹
- **Во 2014 година Енергетската заедница објави студија во која се препорачува намалување на некои од целите**.¹⁰ Ги оцени трошоците и придобивките од спроведувањето на четири специфични елементи од ЕЕД.

6 <http://aceee.org/blog/2012/09/energy-efficiency-and-economic-opport>

7 Секретаријат на Енергетската заедница – Го откриваме нашиот потенцијал за енергетска ефикасност (*Tapping on its Energy Efficiency Potential*), 1 јуни 2015, стр. 20.

8 Ибид., стр. 6.

9 Втор акционен план за енергетска ефикасност за земјите потписнички, Проценка на Секретаријатот на Енергетската заедница, Анекс 4/32 од PHLG/03–03–2014, стр. 5

10 DecisionWare Group, Оценка на влијанието на Директивата за енергетска ефикасност (2012/27/EU) за Енергетската заедница, јули 2014.

Главни заклучоци

Главните заклучоци на истражувањето, заедно со анализата на последните публикации од Секретаријатот на Енергетската заедница, се:

- Земјите од ЈИЕ планираат да ја заменат Директивата за енергетски услуги со Директивата за енергетска ефикасност од 2012. Таа е најсеопфатна од сите директиви за енергетската ефикасност, и е директива која цврсто воспоставува целосна рамка за идните активности поврзани со енергетската ефикасност;
- Имплементацијата на трите Директиви за енергетската ефикасност¹¹ во земјите од Југоисточна Европа е генерално лоша, а некои земји се борат да ги задоволат дури и минималните барања за транспортирање;
- Земјите од ЈИЕ се далеку под просекот на ЕУ кога станува збор за енергетската ефикасност и ублажувањето на одредбите од ЕЕД само ќе го зголеми тој јаз;
- Постојат многу обврски од ефикасното имплементирање на ЕЕД и владите ќе мора да обезбедат ефективни системи за имплементација. Со оглед на досегашната состојба со имплементацијата, се доведува во прашање енергетската ефикасност како приоритет на владите;¹²
- Постои билатерална и мултилатерална надворешна поддршка за зајакнување на капацитетите и помагање на регионот во дизајнирањето и спроведувањето на мерките за енергетска ефикасност. Сепак, како што е прикажано во студијата за Секретаријатот на Енергетската Заедница, 500 милиони евра остануваат неискористени до денес;
- Иако енергетската ефикасност ѝ носи важни придобивки на една нација како економска и социјална благосостојба, тие придобивки не се добро разбрани од страна на владите и од страна на населението во целина;
- Фондовите што беа наменети за проекти за енергетска ефикасност во регионот сеуште не се потрошени, најмногу поради недостатокот на кредитна способност или поради високата цена на задолжување;

¹¹ Директивата за финална енергетска потшувачка и енергетски услуги (најчесто се нарекува Директива за енергетски услуги или ЕСУ), Директивата за енергетски перформанси на згради (ЕПБД) и Директивата за енергетско обележување. Овие ќе бидат објаснети во целосниот извештај кој е достапен само на англиски јазик.

¹² Анкета на СЕЕ СЕП мрежата (Анекс 2 од целосниот извештај) покажува дека директивите за енергетска ефикасност се имплементираат претежно бидејќи се обврзни, а не бидејќи се гледаат како фундаментален дел од енергетската политика.

Препораки

Мрежата на СЕЕ СЕП одговорно тврди дека регионот на Југоисточна Европа не може да си дозволи да заостанува зад земјите членки на Европската Унија. Усвојувањето на ЕЕД со најмалку можни разлики во однос на политиките што се задолжителни за земјите членки на Европската Унија, може да го премости тој јаз. Во продолжение се дадени препораки до владите на Југоисточна Европа и до други релевантни чинители.

Препораки до владите на Југоисточна Европа

Владите на регионот на Југоисточна Европа треба:

- да ја усвојат Директивата за енергетска ефикасност со истата цел од 20% заштеда на енергија која се бара и земјите членки на Европската Унија да ја остварат до 2020 година¹³;
- да обезбедат соодветен систем за управување и мерење во рамките на владините институции и администрацијата со цел да се обезбеди ефикасно спроведување на политиките за енергетска ефикасност; и
- да ги искомбинираат билатералните и мултилатералните средства за обезбедување поддршка во спроведувањето на мерките за енергетска ефикасност со назначување на значителни средства и од државните и од општинските буџети.

Препораки до другите општествени чинители

- Билатералните и мултилатералните донатори и поддржувачи треба да ја потврдат својата посветеност на поддршката за ефективна имплементација на Директивата за енергетска ефикасност, како и на другите директиви за енергетската ефикасност, преку обезбедување на техничка помош, воспоставување контакти, градење на капацитетите и финансиска поддршка, зависно од потребите;
- Со оглед на големината на неискористените средства наменети за енергетска ефикасност, билатералните и мултилатералните донатори треба да ги отворат своите расположливи средства со решавање на прашањата поврзани со кредитната способност на потенцијалните кредитокорисници на иновативен начин преку разни алтернативни структури и стапки; и
- Билатералните и мултилатералните донатори треба да се осигураат дека нивната поддршка ја надополнува националната буџетска поддршка, а не дека е замена на таквата поддршка.

¹³ Максималната временска рамка треба да се постави до 2023 година, доколку се очекува и имплементацијата да се споредува со таргетите за остварување на ЕУ. Политичките придобивки од хармонизацијата со временската рамка на ЕУ до 2020 година се најочигледни за земјите кандидати за членство. Сепак, доколку се примени максималистички пристап во однос на поставувањето на крајниот рок, во тој случај оваа за временска рамка би требало да се примени истиот рок од осум години кој им е даден на земјите членки на ЕУ. Ова би ја поставило 2023 година како крајна година за постигнување на 20% заштеда, но би ги ставило во неповолна ситуација земјите кои настојуваат да се приклучат кон ЕУ.

Предизвикот на политиките

Земјите од Југоисточна Европа (ЈИЕ) сфаќаат дека урамнотежениот пристап кон енергетската политика кој овозможува соодветна понуда, истовремено давајќи висок приоритет на енергетската ефикасност, е фундаментален. Најголем дел од овие земји се во процес на пристапување кон Европската Унија, следствено се обврзани да усвојат многу од клучните законски елементи. Во овој случај, тоа се рамковните директиви за енергетска ефикасност. Учесството во овој процес очигледно е голема предност, бидејќи земјите членки на Европската Унија исто така се во процес на наоѓање на соодветно решение за енергетската политика, урамнотежувајќи ја потребата за поголема енергетска сигурност истовремено осигурувајќи дека потрошувачката на енергија може да се менаџира на начин кој ќе ги максимизира придобивките за нивните економии. Овие решенија вклучуваат пренасочување кон ниско-јаглеродна економија, намалување на увозот, подобрување на конкурентноста и охрабрување на иновациите.

На овој начин, регионот на ЈИЕ има придобивки од лекциите научени во Европската Унија. Законската рамка за енергетска ефикасност служи како цврста референтна точка поради нејзината сеопфатна природа и висока глобална вредност.

Оваа година, членките потписнички на Договорот за Енергетската заедница ќе одлучат како да ја имплементираат Директивата за енергетска ефикасност (ЕЕД) која во Европската Унија беше усвоена во 2012 година. Оваа директива е креирана да ги пополни јазовите во политиките со цел да се осигура дека „2020“ целите за енергетска заштеда ќе се постигнат. Директивата ги предвидува мерките кои треба да се применат, како и целите и барањата за известување.

Постои одреден степен на загриженост дека обврските кои произлегуваат од ЕЕД ќе се намалат во рамките на Енергетската Заедница соодветно на нискиот приоритет кој се дава на енергетската ефикасност во регионот¹⁴. Ова би било незгодно, бидејќи ЕЕД дава можности на кои овој извештај ќе се фокусира.

Постои важна причина зошто Европската Унија ја смета енергетската ефикасност за висок приоритет. Неодамна објавената анализа го покажува опсегот на придобивките од енергетската ефикасност нарекувајќи ја истата со

14 Група Десиџнвер (DecisionWare Group), *Проценка на влијанието на Директивата за Енергетска ефикасност (2012/27/EU) за Енергетската Заедница*, Јули 2014.

ново име – прво и главно гориво¹⁵. Подобрената енергетска ефикасност особено позитивно делува на иновациите, одржливиот раст, создавањето на работни места, конкурентноста, ублажувањето на климатските промени и енергетската сигурност.

Би се направила грешка од огромни размери при донесувањето на политиките во земјите на Југоисточна Европа доколку не се земат предвид овие придобивки и на енергетската ефикасност не ѝ се даде приоритетот кој го заслужува. Враќањето назад во време преку продолжување на досегашните практики исто така би било грешка. Грешка би било и доколку Југоисточна Европа има помалку амбициозни цели од Европската Унија. Целите кои се помалку амбициозни го зголемуваат јазот, поради што земјите од Југоисточна Европа никогаш нема да го постигнат истото ниво на енергетски перформанси.¹⁶ Понатамошното заостанување мора да стане главна тема од интерес за сите донесувачи на одлуки и за сите потрошувачи во регионот. Земјите од Југоисточна Европа треба да го затворат јазот, а не да дозволат тој да се зголеми поради небрежност.

Овој извештај ги објаснува главните елементи на Директивата за енергетска ефикасност на ЕУ и ги појаснува нејаснотиите во неа. Извештајот исто така објаснува зошто е важно да се осигура дека земјите од Југоисточна Европа ќе го одржат истото ниво на амбиција како и Европската Унија. Преку подобро разбирање на обврските, донесувачите на одлуките ќе бидат подготвени да прифатат дека овие обврски не се товар, туку се можност која мора да се искористи.

Регионот на ЈИЕ исто така има придобивки од лекциите научени во Хрватска, најновата земја членка на Европската Унија и една од земјите во кои се спроведува проектот Одржлива енергетска политика за Југоисточна Европа (СЕЕ СЕП). Додека Хрватска повеќе не го следи процесот на Договорот за Енергетската заедница, информациите за тоа како Хрватска ја има имплементирано Директивата за енергетска ефикасност ќе бидат опишани во овој извештај каде што тоа е соодветно.

15 Меѓународна Агенција за Енергетика, Претставување на повеќекратните придобивки од енергетската ефикасност, IEA/OECD, Париз, 2014.

16 Слика 5 подолу покажува колку е повисок енергетскиот интензитет во ЈИЕ во споредба со просекот во ЕУ.

Завршна белешка

Врз основа на информациите презентирани во овој извештај, видлив е голем јаз помеѓу постигнувањата во земјите членки на Европската Унија и земјите потписнички на Договорот за Енергетската заедница. Тековните Национални акциони планови за енергетска ефикасност на земјите потписнички ги поставуваат целите за енергетска ефикасност на 9% до 2018 година, додека земјите членки ги имаат усвоено целите од 20% до 2020 и намалување од 27% до 2030 година¹⁷. Потребата од ефективна, транспарентна законска рамка која земјите потписнички ќе треба да ја имплементираат и со тоа да го максимизираат искористувањето на постоечките потенцијали за енергетска ефикасност (заштеда од 20% до 40%)¹⁸ е дел од сигурноста во снабдувањето со енергија, економскиот развој и напредокот кон пристап во Европската Унија.

Усвојувањето на Директивата за енергетска ефикасност од Енергетската заедница воспоставува правна обврска со која се бара од земјите во Југоисточна Европа да спроведат мерки за енергетска ефикасност врз основа на рамка која поддржува опипливи и мерливи ефекти во правец на постигнување на енергетските цели за намалување од 20% до 2020 година.

Со постигнување на ова, владите од Југоисточна Европа ќе бидат одговорни за постигнување на енергетските и климатските цели, истовремено постигнувајќи и дополнително усогласување на политиките со стандардите и целите на Европската Унија.

Конечно, извештајот дискутира за широк опсег на придобивки кои се резултат на спроведување на мерките предвидени со Директивата за енергетска ефикасност. Бидејќи Директивата стратешки ги опфаќа сите можности за енергетска ефикасност во сите аспекти на енергетскиот сектор – од производството до крајниот потрошувач – го поддржува постигнувањето на националните цели и соодветно ги дистрибуира придобивките на граѓаните – најважните чинители во општеството кои се оставени на крајот на редот. Праведната дистрибуција на придобивките сеуште е предизвик за земјите од Југоисточна Европа, што само ја зголемува важноста на давањето приоритет на Директивата за енергетска ефикасност од страна на државните и општинските власти. Поддржувањето на граѓанското учество во разивањето на националните енергетски стратегии е клучна претпоставка на патот кон одржлива Југоисточна Европа.

17 http://ec.europa.eu/clima/news/articles/news_2014102401_en.htm

18 Секретаријат на Енергетската заедница, Енергетска заедница – Го откриваме нашиот потенцијал за енергетска ефикасност, 01 јуни 2015, стр. 12.

Анекс – Преглед на политики за енергетска ефикасност и Програми на земјите потписнички во регионот Југоисточна Европа

Целта е да се даде краток преглед за да се овозможи подобро разбирање колку е соодветно имплементирањето на политиките и програмите за енергетска ефикасност кај земјите потписнички. Податоците се обезбедени преку нашата мрежа на експерти во земјите и преку интернет страницата на Енергетската заедница.

МАКЕДОНИЈА

Контекст за политиките за енергетска ефикасност

Долгорочни цели во иницијативите за енергетска ефикасност

Стратегијата за Енергетска ефикасност предвидува цел од 9% заштеда на енергија во крајната потрошувачка на енергија во однос на просечната потрошувачка на енергија во земјата во периодот 2002–2006 година заклучно со 2018 година.

Правна рамка

Македонија беше најнапредна не само во транспонирањето на правото на Европската Унија, туку и во ефективното справување со реформите во енергетиката. Меѓутоа, во последните неколку години, стапката со која се спроведуваат реформите е намалена.

Рамковни директиви на ЕУ за енергетска ефикасност

ДИРЕКТИВА 2006/32/ЕС ЗА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ КАЈ КРАЈНИОТ КОРИСНИК И ЗА ЕНЕРГЕТСКИ УСЛУГИ – ДЕЛУМНО

Директивата 2006/32/ЕС која се однесува на енергетската ефикасност во крајната потрошувачка, условите за енергетски услуги и примерната улога на јавниот сектор е или транспонирана со усвојувањето на Законот за енергетика од 2011 и неговите измени во 2013 година, или преку подзаконските акти (за енергетска инспекција, мониторинг и управување итн.) Во согласност со Законот за енергетика, јавниот сектор има обврска да спроведе мерки за енергетска ефикасност во своите објекти. Вториот предлог АПЕЕ и Предлог Националната програма за енергетска ефикасност во јавните згради соодветно го ставаат јавниот сектор во центарот на вниманието. Сепак, вториот предлог АПЕЕ сепак не е усвоен. Крајниот рок за негово усвојување беше 30 јуни 2013 година. Следствено, Македонија не го има исполнето ова барање согласно Директивата 2006/32/ЕС.

ДИРЕКТИВА 2010/30/EU ЗА ЕНЕРГЕТСКО ОБЕЛЕЖУВАЊЕ – ДА

Директивата 2010/30/EU и законските акти поврзани со неа се целосно транспонирани со усвојувањето на Правилникот за обележување на производи поврзани со потрошувачка на енергија и неговите измени од ноември 2012 година.

ДИРЕКТИВА 2010/31/EU ЗА ЕНЕРГЕТСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ НА ЗГРАДИТЕ – ДА

Главните одредби на Директивата 2010/31/EU се вклучени во Законот за енергетика од 2011 година (и измените од мај 2013 година), како и во Правилникот за енергетските перформанси на зградите. Транспонирањето на оваа директива е завршено.

Подготовка на НАПЕЕ

Вториот предлог Акционен план за енергетска ефикасност (АПЕЕ) беше поднесен до Секретаријатот во Ноември 2013 година. Предлогот поставува помалку амбициозна цел за вкупните заштеди на енергија од 147.2 ktоe (9%) во 2018, во споредба со првиот АПЕЕ (12.2%). Вториот предлог АПЕЕ исто така поставува меѓу-цел од 80.1 ktоe (4.9%) која би требало да се постигне во 2015.

Потенцијал за подобрувања на енергетската ефикасност

а и б. Да, Вториот АПЕЕ е мошне детален по ова прашање. Има табела за претпоставениот потенцијал за енергетска заштеда по сектори заснован на Стратегијата за енергетска ефикасност (стр. 32).

ПОТЕНЦИЈАЛИ ЗА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Сектор	2012	2015	2018	2020
Резиденцијален сектор	7,63	20,42	40,51	57,14
Комерцијален сектор и јавни згради	4,96	14,85	24,19	28,6
Индустрија	40,96	72,49	90,45	91,09
Транспорт	12,55	28,21	44,63	60,48
Вкупно	66,1	135,97	199,78	237,31

Според табелата најголемиот потенцијал за енергетска заштеда (во апсолутни бројки) се наоѓа во секторот индустрија.

Втората табела ги покажува целите за заштеда на енергија во Вториот предлог АПЕЕ (стр. 34)

Национална индикативна цел за 2018 (ктое)	147,2
Национална средна индикативна цел во 2012 (ктое)	66,1

Секторски поделби на целите	Секторска цел (ктое)		Постигнати финални енергетски заштеди во 2012 (ктое)		Предвидени финални енергетски заштеди во 2018 (ктое)	
	2012	2018	Вкупно (TD)	Од мерките (BU)	Вкупно (TD)	Од мерките (BU)
Резиденцијален	7,63	29,8	7,14	2,79	27,41	21,07
Услуги	4,96	17,8	4,78	1,55	33,77	33,11
Индустрија	40,96	66,55	21,87	10,46	57,59	32,24
Транспорт	12,55	32,84	8,14	8,15	28,26	24,53
Вкупно	66,1	147,2	41,94	22,96	147,03	110,95
Процент (%) (споредено со ЕСД (Директива за енергетски услуги) референцата за потрошувачка)	4%	9%	2,56%	1,40%	8,99%	6,78%

Предвидената вкупна инвестиција за периодот 2013–2015 е 11.158,36 милиони денари.

Програми

Национални

Постои АПЕЕ за целата земја кој ги вклучува сите крајни потрошувачи. Досега се изготвени два АПЕЕ. Како што е прикажано во табелата во поглавјето Буџет, средствата доаѓаат од различни извори.

Општински

Од општините се бара да изготват програми за енергетска ефикасност и задолжително да ги достават до Агенцијата за Енергетика. Општинските програми за енергетска ефикасност главно се фокусираат на јавниот сектор (предвидени се многу малку или никакви мерки за комерцијалниот и резиденцијалниот сектор) и најчесто овие мерки вклучуваат подобрување на изолацијата или осветлувањето. Предвидени се и минимални мерки за транспортниот сектор – главно автомобилите и автобусите кои се во општинска сопственост.

Општините се во значителна мерка вклучени во енергетската ефикасност на локално ниво. Со Законот за енергетика од 2011 година тие ја имаат обврската да изготвуваат тригодишни програми за енергетска ефикасност, годишни акциони планови за енергетска ефикасност и да ја информираат Агенцијата за Енергетика за тоа како тие програми се спроведуваат.

Општината Карпош е водечки пример во преземените мерки за спроведување на енергетска ефикасност.

Првата програма за енергетска ефикасност на општината Карпош е за периодот 2008–2012 година, а втората е за 2013–2015 година. Оваа општина отскокнува бидејќи покрај вообичаените мерки (осветлување, подобрување на изолацијата во јавните згради и слично) предвидува и бројни мерки за зголемување на искористеноста на обновливите извори на енергија, мерки за станбениот сектор и за подобрување на пазарот на топлина/локално затоплување.

Според студијата на Аналитика од 2010 година, два проекти во Карпош веќе биле завршени (во времето на издавање на студијата): еден наменет за спроведување на двоен режим за уличното осветлување покрај брегот на реката Вардар и еден поврзан со инсталирањето на соларен систем за полнење на осветлени сообраќајни знаци на раскрсниците. Неколку други проекти исто така биле во тек (во времето на издавање на студијата):

- Интегрирани ситеми за управување и набљудување на уличното осветлување во општината (128 одделни команди за улично осветлување пред трансформаторите);
- Реконструкција на уличното осветлување со економични светилки (вкупно 3600 светилки)
- Нов објект за општинската зграда изграден во согласност со највисоките стандарди за енергетска ефикасност.

Исто така, ова општина е една од ретките кои имаат формирано Одделение за енергетска ефикасност кое официјално функционира како дел од Секторот за заштита на животната средина. Засега во ова одделение се вработени двајца јавни службеници, електроинженер и електротехничар. Одделението тесно соработува со Секторот за развој кој има вработено еден машински инженер и еден економист (обајцата работат на проекти поврзани со енергетската ефикасност). Општината исто така има и тим за енергетска ефикасност составен од 4 членови. Вклучени се и двајца вработени од Секторот за локален развој.

Организација за енергетска ефикасност

Институционални поставки

Институционалните поставки за политиките за енергетска ефикасност се следниве: постои специјално формирана Агенција за Енергетика која е одговорна за давање поддршка во имплементација на енергетските политики, промовирање на проекти за обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност. Агенцијата е вклучена и во иницирањето на енергетските стратегии, проектите за обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност. Сепак, главното тело одговорно за енергетската политика на земјата е Министерството за економија (кое, меѓу другото, е автор на Стратегијата за енергетска ефикасност), поточно Секторот за енергетика кој е одговорен, меѓу другото, за сите енергетски политики вклучително и политиките за обновливи извори на енергија и инвестициските активности во областа на енергетиката. Министерството изготвува закони, подзаконски акти и други правни акти од областа на енергетиката, ја следи имплементацијата на законите и ги подготвува енергетските стратегии. Општините согласно законот се обврзани да изготвуваат планови за енергетска ефикасност и да ги поднесуваат на одобрение во Агенцијата за енергетика.

Друга институција која е вклучена е Министерството за животна средина и просторно планирање кое е вклучено преку ИПА програмите, бидејќи во нив се предвидени средства за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија во рамки на справувањето со климатските промени.

Буџет

Акциониот план за енергетска ефикасност (АПЕЕ) содржи табела за предвидено финансирање во која се вклучени и изворите на финансирање:

Сектор/ Финансиски извор	Буџет на РМ	Општини	Фонд за енергетска ефикасност	ЕСКО компани	Финансиски институции (странски, домашни, и донатори)	Снабдувачи со енергија	Приватен сектор	Вкупни инвестиции за периодот 2013-2015
Згради	219,92	32,08	0	0	0	0	68,81	320,81
Резиденцијален	25,07	0	0	409,59	1141,75	84,87	1259,97	2921,25
Јавни згради	137,49	509,78	1098,84	672,2	865,8	0	0	3284,1
Комерцијален (услужен)	0	0	0	302,69	302,69	0	605,39	1210,77
Индустрија	0	0	0	292,21	292,21	0	584,43	1168,85
Енергетика	0	0	0	23,62	0	2221,09	7,87	2252,58
Мобилност	N/D	N/D	0	0	N/D	0	N/D	N/D
Вкупно	382,48	541,86	1098,84	1700,31	2602,45	2305,96	2526,46	11158,36

Генерални коментари

Стратегијата за енергетска ефикасност вели дека нејзините главни приоритети се: сигурна понуда на енергија, одржлив економски развој и конкурентност на економијата. Намалените емисии се смета дека позитивен ефект од енергетската ефикасност. Причината за изготвување на стратегии од областа на енергетиката е исполнување на барањата на ЕУ.

Следствено, би можело да се сумира дека главните фактори за подобрена енергетска ефикасност се повеќе во рамките на подобрена конкурентност и сигурност во снабдувањето со енергија (се споменува намалување на зависноста од увоз, на енергетскиот интензитет, на непродуктивното искористување на енергијата и подготвување на солидна основа за максимизирање на вклученоста и изгледите за приватниот сектор). Барањата на ЕУ доаѓаат дури како трет приоритет.

Од интернет страницата на Енергетската заедница¹⁹:

Македонија постигна значителен прогрес во имплементацијата на правото на ЕУ од областа на енергетската ефикасност во 2013 и 2014 година, вклучувајќи го и ревидирањето на примарната и секундарна легислатива. Приоритет за Македонија во наредниот период е да се усвои вториот АПЕЕ и да се имплементираат мерките предвидени во него. Во спротивно, Секретаријатот ќе биде приморан да преземе соодветни акции поради кршење на договорот. Друг важен предмет е и развивањето на ефикасен информациски систем за мониторинг и верификација на енергетските заштеди.

Понатамошната имплементација на Директивата 2010/31/EU исто така треба да биде приоритет, особено во развојот на софтверот за калкулација и проверка на ценовно-оптималното ниво на минималните побарувања за енергетските перформанси на зградите и компонентите за зградите.

Конечно, зајакнувањето на институционалните капацитети (во Министерството, Агенцијата итн.) е важно, бидејќи постоечките структури и човечки ресурси се покажаа како недоволни за време на реализацијата на првиот АПЕЕ. Вториот предлог АПЕЕ исто така предлага и воспоставување на две важни нови тела, Фонд за енергетска ефикасност и Надгледен комитет. Фондот за енергетска ефикасност, кога ќе се воспостави, се очекува да даде силна поддршка на мерките за енергетска ефикасност.

КЛУЧНИ ИНДИКАТОРИ

	2000	2009	2010	2011	2012	2013
Вкупна примарна енергија (мтое)	1,60	1,61	1,62	1,74	1,52	1,37
Нето увоз (мтое)(или процент)	1,10	1,64	1,61	1,83	1,75	1,52
Вкупна примарна потрошувачка	1,61	1,70	1,84	1,96	1,89	1,82
Резиденцијален сектор	0,48	0,54	0,53	0,54	0,52	0,45
Комерцијален	0,16	0,24	0,23	0,2	0,23	0,22
Згради	0,65	0,79	0,70	0,75	0,76	0,67
Индустрија	0,54	0,42	0,54	0,64	0,58	0,56
Транспорт	0,37	0,44	0,46	0,48	0,47	0,50
Енергетски интензитет ТПЕС/ БДП (тое/илјада евра)	710,2	575,7	573,3	606,7	532,3	474

ИЗВОР: Енергетски биланси на земјиште од ОЕСР, 2014 или земјиште кои не се членки на ОЕСР

ИЗВОРИ ЗА 2012 И 2013: Државен завод за статистика, (2014), Енергетски биланси 2013 <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/6.1.14.79.pdf>

ИЗВОРИ ЗА 2011: Државен завод за статистика, (2013), Енергетски биланси 2012 <http://www.stat.gov.mk/pdf/2013/6.1.13.87.pdf>

ИЗВОРИ ЗА 2010: Државен завод за статистика, (2012), Енергетски биланси 2011 <http://www.stat.gov.mk/pdf/2012/6.1.12.82.pdf>

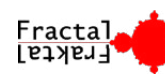
ИЗВОРИ ЗА 2009: Државен завод за статистика, (2012), Енергетски биланси 2010 <http://www.stat.gov.mk/pdf/2012/6.1.12.38.pdf>

ИЗВОРИ ЗА 2000: Државен завод за статистика, (2012), Енергетска статистика 2000–2010 <http://www.stat.gov.mk/publikacii/6.4.12.01.pdf>

* Вкупната крајна потрошувачка ги вклучува и крајната енергија и крајната неенергетска потрошувачка.

* Мтое – милиони тони еквивалент на нафта

 South East Europe
Sustainable Energy
Policy

Поддржано од

